

UDVIKLINGSPSYKOPATOLOGI

Mette Væver, Susanne Lunn og Susanne Harder

I dette nummer præsenteres den teoretiske synsvinkel, som går under navnet "Udviklingspsykopatologi". Formålet er at gøre status over feltets aktuelle udvikling og anvendelse i Danmark. Vi har valgt at tage udgangspunkt i den overordnede og brede definition af udviklingspsykopatologien som det tværfaglige forskningsfelt, der særligt fokuserer på faktorer og processer, som bidrager til eller modvirker udviklingen af psykopatologi.

Den amerikanske kliniske børnepsykolog Thomas M. Achenbach introducerede som den første den udviklingspsykopatologiske synsvinkel. Hans bog *Developmental Psychopathology* fra 1974 begyndte med ordene: "This is a book about a field that hardly exists yet". Da den anden og reviderede udgave udkom i 1982 konstaterede Achenbach, at det både var en taknemmelig og frustrerende opgave at skrive den. Taknemmelig fordi der nu næsten ti år senere var meget mere, og mere avanceret forskning om de udviklingsmæssige aspekter af psykopatologi; frustrerende fordi denne forskning fortsat reflekterede de problemer, som motiverede Achenbach til at skrive den første bog.

Siden Achenbach er det udviklingspsykopatologiske felt blevet udvidet og præciseret af blandt andre Sroufe og Rutter (1984) i *The Domain of Developmental Psychopathology* og igen i fx Rutter & Sroufe (2000), Cicchetti & Cohen (1995), Cicchetti (2006) og Masten og Cicchetti (2010). I Sroufe og Rutters klassiske artikel fra 1984 fremhæver de, at udviklingsbegrebet er et fælles, integrerende tema for mange discipliner i studiet af psykopatologi. De skriver bl.a.: "Det handler ikke kun om, at nogle psykiske lidelser kan involvere en forstyrrelse i personlighedsudviklingen, kan have rødder i fysiske eller oplevelsesmæssige traumer i barndommen, kan involvere en genetisk determineret forstyrrelse af normale udviklingsprocesser eller kan vare i så mange år, at overvejelser over udviklingsmæssige årsager og konsekvenser er uundgåelige. Det er snarere det, at udviklingsprocessen udgør det afgørende led mellem genetiske faktorer og miljømæssige variable, mellem sociologi og individuel psykologi og mellem fysiogene og psykogene årsager. Udvikling omfatter således ikke bare oprindelsen til adfærden i forudgående udviklingsprocesser, i fysiske påvirkninger (både indre og ydre) og i aftryk

fra tidligere erfaringer, men også den formning der finder sted her og nu under indflydelse af de aktuelle forhold." (Sroufe og Rutter, 1984, p. 20, forfatternes oversættelse og kursivering).

Udviklingspsykopatologien udgør ikke nogen selvstændig teori som sådan, men er snarere en overordnet tværfaglig indfaldsvinkel til at forstå risiko- eller psykopatologisk udvikling. Mange forskellige fagdiscipliner bidrager både teoretisk og empirisk til feltet. Det gælder først og fremmest udviklingspsykologi, klinisk psykologi og psykiatri, men også andre fagdiscipliner som kognitionsvidenskab, neurovidenskab, genetik, fysiologi, kulturantropologi, sociologi og epidemiologi (Shirk, Talmi & Olds, 2000; Toth & Cicchetti, 1999). Et vigtigt bidrag fra udviklingspsykopatologien er antagelsen om en kompleksitet i individets aktive adaptationsproces, der betyder, at en udviklingsmæssig transformation udgør reglen snarere end undtagelsen. Det vil sige, at forbindelsen mellem tidligere adaptation og senere patologi ikke er simpel og direkte – psykisk udvikling og fejludvikling er probabilistisk og ikke deterministisk. Dermed bliver risiko-, beskyttende og udviklingsfremmede faktorer vigtige begreber i dette perspektiv, og forstyrrelsernes ætiologi må ses som en kombination af disse faktorer i kombination med det enkelte individs udvikling frem til det givne tidspunkt. Patologi er således ikke noget, et barn "har" – det er et adaptationsmønster, der afspejler den samlede udviklingsmæssige kontekst frem til dette tidspunkt (Sroufe og Rutter, 1984).

Udviklingspsykopatologien er et bredt integrerende og empirisk funderet bio-psyko-socialt perspektiv, der har som fokus at forstå årsagerne til og mekanismerne bag psykologiske udviklings- og forandringsprocesser. Det gælder såvel psykiske lidelsers udvikling som behandlingen af disse samt atypisk udvikling og risikoudvikling, der kan udvide vores forståelse af normaludvikling og vice versa.

Redaktionen i Psyke & Logos har besluttet at lave et temanummer om udviklingspsykopatologi, og vi har inviteret Susanne Lunn og Susanne Harder, begge lektorer ved Universitetets Psykologiske Klinik, Københavns Universitet med som medredaktører. Formålet med nummeret er at gøre det muligt for dem, som aktuelt arbejder inden for en udviklingspsykopatologisk forståelsesramme i forsknings- eller professionsammenhænge at delagtiggøre et dansk publikum i deres bidrag inden for området. Således er det formålet med nummeret at give en status over feltets centrale udvikling og anvendelse i Danmark i disse år. Som noget særligt for dette nummer indgår artikler, der tager udgangspunkt i en række præsentationer, der blev afholdt i forbindelse med 60-års jubilæet den 19. august 2010 for Universitetets Psykologiske Klinik ved Københavns Universitet, eller som har indgået i diskussioner om det udviklingspsykopatologiske perspektiv såvel i Klinikken som på Institut for Psykologi. Klinikken har i sin forskningsbaserede klinikvirksomhed gennem de senere år arbejdet ud fra en fælles og bredere udviklingspsykopatologisk forståelsesramme.

Vi har med dette temanummer ønsket at dække udviklingspsykopatologien bredt og har derfor inviteret til indsendelse af såvel teoretiske som empiriske forskningsarbejder inden for både den grundvidenskabelige og den anvendte psykologi. Det indbefatter også artikler, der problematiserer eksisterende forhold inden for den psykologfaglige praksis på området samt artikler, der rejser kritiske og relevante metodediskussioner. I denne forbindelse vil vi gerne takke de flittige reviewere, der har læst og givet konstruktiv kritik på artiklerne.

I den første artikel, *Caseformulering – i en udviklingspsykopatologisk referenceramme*, tager Anegen Trillingsgaard og Mette Elmose udgangspunkt i klinisk psykologisk og psykiatrisk praksis med børn og unge. De præsenterer en model for udarbejdelse af caseformulering i en udviklingspsykopatologisk forståelsesramme og argumenterer for denne som et eksempel på evidensbaseret praksis.

Mette Elmose præsenterer i *Autisme spektrum forstyrrelse i et udviklingsperspektiv* et multipelt casestudie af udviklingsforløbet op til diagnosticering af en autisme spektrum forstyrrelse hos unge, der diagnosticeres i alderen 16 og 21 år. Med udgangspunkt i udviklingspsykopatologien udvides den eksisterende forståelse af udviklingsresultatet gennem forskellige faser i udviklingsforløbet samt hvilke kontekstuelle og personlige faktorer, der har betydning som risiko- og beskyttende faktorer i denne udvikling.

Cecilia Brynskov og Inge-Marie Eigsti beskriver i *Det tidlige sprog hos børn med autisme – en afgørende udviklingsfaktor*, hvordan tidlige sprogfærdigheder er en afgørende prædikator for senere fungeren, såvel på kort som på langt sigt ved den heterogene diagnose autisme. Tidlig sprogforsinkelse eller ej er vigtig, når der differentieres mellem højtfungerende autisme og Aspergers syndrom. Artiklen diskuterer undersøgelser, der sammenligner gruppernes senere funktionsniveauer, og som har fundet modstridende resultater.

I *Socialt udviklingspotentiale hos børn med autisme?* præsenterer Tine Basse Fisker resultater fra sit ph.d.-studium. Der fokuseres på 3 typer interaktionelle analyser i forhold til børn med autisme, som interagerer med hinanden og med typiske kammerater. Undersøgelsen viser, at de studerede børn med autisme klarer sig bedre indholdsmæssigt, når de interagerer med en mere kompetent interaktionspartner, og undersøgelsen peger på, at børnene besidder et potentiale for udvikling af sociale kompetencer.

Artiklen *SLI er mere end blot forsinket udvikling af sproglige færdigheder* af Lone Sundahl Olsen og Kristine Jensen de López handler om børn, der har en afvigende eller forsinket sprogudvikling, uden at der findes nogen åbenlys forklaring på vanskelighederne. Spørgsmålet er, om der her blot er tale om en normalvariation, eller om det drejer sig om en så alvorlig forstyrrelse hos disse børn, at det retfærdiggør en egentlig diagnose.

Janni Juul og Celina Gullits beskriver i artiklen *Når drenge elsker kjoler – udvikling af kønsidentitetsproblematikker i barndommen*, hvordan kønsiden-

titetsproblemer i barndommen er et fænomen flere danske børn i varierende grad oplever. For nogle børn kan det udvikle sig til en smertefuld oplevelse af, at det somatiske og psykiske køn ikke er kongruent. Her beskrives en kvalitativ undersøgelse af fænomenet belyst ved interviews med tre danske drenge og deres forældre, der fortæller, hvordan de oplever deres hverdag med kønsidentitetsproblemer.

I den anden halvdel af dette nummer indgår dels en række omarbejdede præsentationer, som blev holdt i forbindelse med 60-års jubilæet for Universitetets Psykologiske Klinik (Klinikken) ved Københavns Universitet, dels artikler, der belyser aktuel forskning og en igangværende diskussion af det udviklingspsykopatologiske perspektiv i såvel Klinikken som på Institut for Psykologi.

I den indledende artikel af Susanne Lunn, *Universitetets Psykologiske Kliniks 60-års jubilæumskonference. Rids af klinikkens historie – to skridt frem og et halvt tilbage*, gøres status over klinikkens udvikling med særlig fokus på den såkaldte ”scientist-practitioner-model”.

I artiklen *Udviklingspsykopatologi og den transaktionelle udviklingsmodel – introduceret og diskuteret i relation til tidlig udvikling og risiko* giver Mette Væver en generel teoretisk introduktion til basale begreber og antagelser fra udviklingspsykopatologien og af den transaktionelle udviklingsmodel og diskuterer disse i relation til spædbarnsudvikling.

Artiklen *Affektregulering – holdning, containing og spejling* af Signe Holm Pedersen, Susanne Lunn og Stig Poulsen diskuterer forholdet mellem Gergely og kollegers ”Social biofeedback theory of parental affect mirroring” og de klassiske psykoanalytiske begreber holding, containing og spejling.

I artiklen *Udviklingspsykopatologi – en kritisk diskussion* illustrerer Judy Gammelgaard forskellen på en udviklingspsykopatologisk og en psykoanalytisk tilgang gennem en konkret case.

I artiklen *Ødipuskompleksets relevans for udviklingspsykologien – patologien og terapien* understreger Charlotte Simonsen, at Freuds udviklingspsykologi og patologi-begreb har væsentlige ligheder med udviklingspsykopatologien, men at udviklingspsykopatologiens fokus på det tidlige mor-barn-samspil er for ensidigt og overser Ødipuskomplekset som en væsentlig udviklingskomponent.

I Susanne Harders artikel *Co-regulering og betydningsdannelse i psykoterapi ved psykose* opstilles den antagelse, at en balanceret nonverbal co-regulering er en vigtig forudsætning for udvikling af fælles betydningsdannelse på det verbale plan i psykoterapi ved psykose. Dette illustreres med tre case-eksempler fra psykoterapeutiske forløb med personer med psykoseproblematik.

Louise Munck og medarbejdere giver i artiklen *Angstlidelser hos børn i et udviklingspsykopatologisk perspektiv* en oversigt over den empiriske forskning på området og de mulige behandlingsmæssige konsekvenser heraf.

Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) er en af de mest omdiskuterede børnepsykiatriske forstyrrelser. Denne diskussion er udgangspunkt for Thomas Habekosts artikel *ADHD: En neurobiologisk forstyrrelse?*, som beskriver udviklingen i den psykologiske forståelse af ADHD og giver en oversigt over centrale forskningsområder, hvor forstyrrelsens neurale grundlag er blevet undersøgt.

Børn med handicap er generelt i større risiko for at udvikle psykopatologi. Men risikoen for fejludvikling er ikke enkelt forbundet med graden af handicappet. Denne problemstilling diskuteres i Jesper Dammeyer og Louise Bøttchers artikel *Handicap som risikofaktor? Et udviklingspsykopatologisk perspektiv på børn med handicap*, hvor egen forskning med børn med hørehandicap præsenteres.

I artiklen *Faktorer i psykoterapeuters faglige udvikling – set i relationelle, udviklingspsykopatologiske og empiriske perspektiver* tager Claus Haugaard Jacobsen, Jan Nielsen og Birgit Bork Mathiesen udgangspunkt i forskning, der dokumenterer, at betydningen af terapeutfaktorer overgår betydningen af den specifikke terapeutiske metode for terapeutisk effekt. Et centralt fokus i artiklen er psykoterapeuters egen oplevelse af supervision, egenterapi og klienterfarings betydning for deres professionelle udvikling.

I artiklen *Valfartsrejsen til Tibet – et eksempel på spirituel attachment i buddhistisk psykologi* konfronterer Peter Elsass den vestlige kliniske psykologi med buddhistisk psykologi og specielt attachmentbegrebet med begrebet spiritual attachment. Ligeledes forankres begrebet ensomhed og ønsket om at søge ensomheden i en kulturel henholdsvis vesterlandsk og østerlandsk sammenhæng.

I den sidste i rækken af artikler fra klinikkens Jubilæumskonference præsenterer Mette Væver, Susanne Harder, Simo Køppe med flere i artiklen *Vokal og motorisk co-regulering i tidlig mor-barn-interaktion: En præsentation af forskningen ved Københavns Universitets BabyLab*, BabyLab'ets teoretiske baggrund, forskningsmål samt metoder, analyser og foreløbige resultater.

Under strengen i dette nummer bringer vi Nicole Rosenbergs artikel *Fra angstneurose til panikangst – fra psykoanalyse til emotionsregulering*. Artiklen er en omarbejdelse af Nicole Rosenbergs tiltrædelsesforelæsning som adjungeret professor, som blev afholdt ved Århus Universitet 13.11.09.

LITTERATUR

- ACHENBACH, T. (1974). *Developmental Psychopathology*. Second edition: Wiley.
- CICCHETTI, D. & COHEN, D. J. (1995). Perspectives on Developmental Psychopathology. Chapter 1 in D. Cicchetti & D. J. Cohen, *Developmental Psychopathology, vol. 1. Theory and Methods*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

- CICCHETTI, D. (2006). Development and Psychopathology. Chapter 1 in *Developmental Psychopathology, 2nd ed., vol. 1, Theory and Method*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- MASTEN, A. S.; CICCHETTI, D. (2010). Developmental cascades. *Development and Psychopathology, Aug. 22, 3*, 491-495.
- RUTTER, M. & SROUFE, L. A. (2000). Developmental Psychopathology: Concepts and challenges. *Development and Psychopathology, 12*, 265-296.
- SHIRK, S., TALMI, A. & OLDS, D. (2000). A Developmental psychopathology perspective on child and adolescent treatment policy, *Development and Psychopathology, 12*, 835-855.
- SROUFE, L. A. & RUTTER, M. (1984). The Domain of Developmental Psychopathology, *Child Development, 55*, 17-29.
- TOTH, S. & CICCHETTI, D. (1999). Developmental psychotherapy and child psychotherapy. In S. Russ & T. Ollendick (eds.), *Handbook of psychotherapies with children and adolescents* (pp. 15-44). New York: Plenum Press.